

سیاست گذاری در آموزش عالی

بازویک رد حکمرانی (خوب)

نویسندگان

حسین احمدی رضائی

فائزہ سادات مالکی

تایستان ۹۴

۱۳۹۹

سرشناسه	احمدی رضایی، حسین، ۱۳۴۵.
عنوان و نام پدیدآورنده	سیاست‌گذاری در آموزش عالی با رویکرد حکمرانی (خوب) / نویسنده حسین احمدی رضایی، فائزه سادات مالکی.
مشخصات نشر	تهران: مشکوة دانش، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۷۱ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۲۱-۲۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	دانشگاه ها و مدارس عالی - برنامه ریزی
موضوع	آموزش عالی و دولت
موضوع	آموزش عالی - مدیریت
موضوع	دانشگاه ها و مدارس عالی - کشورهای خارجی
شناسه افزوده	سادات مالکی، فائزه، ۱۳۴۴
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ س ۱۳۶ / LB ۲۳۹۵
رده بندی دیویی	۳۷۸ / ۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۱۲۹۴۷

نام کتاب: سیاست‌گذاری در آموزش عالی با رویکرد حکمرانی (خوب)

نویسنده: حسین احمدی رضایی

فائزه سادات مالکی

ویراستار ادبی: حسین احمدی رضایی

چاپ اول: ۱۳۹۴

چاپ: نشر مشکوة دانش

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۱۵۰۰۰۰

طراحی جلد و صفحه آرای: مریم دهقانی

ناشر: مشکوة دانش

آدرس: تهران، فلکه دوم صادقیه، بلوار آیت الله کاشانی، خیابان بهنام، نبش کوچه شانزدهم، ساختمان مشکوة دانش

تلفن: ۴۴۰۰۱۰۳۳ - ۴۴۰۰۱۰۳۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۲۱-۲۶-۹

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

WWW.MESHKATPUB.IR
WWW.MESHKATPUB.COM
Insta/MD.Publication

به نام ایزد یکتا

سخن ناشر:

سپاس خالق منان را که خدمت به خلق را سرلوحه اصلح امور قرار داد و خدمت به جوانان مخلوق را برگی از دفتر اهداف مشکوة دانش رقم زد.

توسعه و ترویج علوم جز با تحقیق و پژوهش، تألیف و گردآوری نوینترین اطلاعات و دستاوردهای علمی میسر نمیگردد. در حوزه مطالعات دانشگاهی، فراهم آوردن بسترهای مناسب آموزشی به منظور هماهنگی در آموزش یکی از وظایف مدرسان و پژوهشگران و مؤلفان مرتبط میباشد.

انتشارات مشکوة دانش با همکاری اساتید و محققین مجرب و دلسوز، جمع آوری و تألیف کتب دانشگاهی ویژه دانشجویان دانشگاه جامع علمی کاربردی و سایر مراکز دانشگاهی را آغاز نموده است و در خلال سالهای اخیر با انتشار مجموعه کتابهای آموزشی دانشگاه جامع علمی کاربردی قدمی مؤثر در رفع نیاز دانشجویان عزیز برداشته است.

با استقبال از این مجموعه، افتخار داریم که چاپهای بعدی را نیز به جامعه علمی کشور تقدیم نماییم.

همچنین مفتخریم تا دست همیاری و همکاری اساتید، پژوهشگران، محققین و مترجمین و مؤلفین گرامی را در مسیر تولید، تألیف، گردآوری، ترجمه و نشر آن صمیمانه بفشاریم. ایرانی سربلند، دانشگاه و اساتیدی پر توان، جوانانی پرشور و خلاق، زیباترین آرزوی مؤسسه فرهنگی انتشاراتی مشکوة دانش.

مدیریت انتشارات مشکوة دانش

سپیده رحمت

۱۳..... پیشگفتار

۱۷..... فصل اول: حکمرانی خوب در مدیریت دولتی

تاریخچه سیاستگذاری توسعه و حکمرانی خوب

اصول و ویژگی‌های حکمرانی خوب

حاکمیت قانون

شفافیت

پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری

کارایی و اثربخشی

مشارکت‌جویی

اجماع محوری

تساوی حقوق و جامعیت

مبارزه با فساد

۳۳..... فصل دوم: حکمرانی در آموزش عالی

ریشه‌شناسی واژه حکمرانی

حوزه معنایی واژه حکمرانی

کاربرد موضوع حکمرانی خوب

موضوعات مهم در پژوهش حکمرانی

اشکال هماهنگی

حکمرانی چند لایه‌ای

مفهوم حکمرانی در پژوهش آموزش عالی

تغییرات حکمرانی و خودگردانی در حال افزایش

مقایسه حکمرانی با مدیریت در آموزش عالی

مفهوم حکمرانی دانشگاهی

از حکمرانی به حکمرانی خوب

مشکلات ذینفعان بیرونی دانشگاه درباره اعتماد

کارایی

مسائل حکمرانی دانشگاه‌ها

ابعاد حکمرانی آموزش عالی در قاره اروپا

فصل سوم: حکمرانی خوب در آموزش عالی..... ۵۸

حکمرانی دانشگاهی

اصول عمده حکمرانی خوب دانشگاهی

آزادی علمی

حکمرانی مشارکتی دانشگاه

حقوق و مسئولیت‌های آشکار

شایسته‌گزینی

ثبات مالی

پاسخگویی

ارزیابی منظم استانداردها

اهمیت همکاری نزدیک

شرایط موجود آموزش عالی

چرا حکمرانی مشکل ویژه‌ای در کشورهای در حال توسعه بشمار می‌آید

ابزارهای دستیابی به حکمرانی خوب دانشگاه‌ها

شورای اعضای هیئت علمی (سناتورها)

شورای حکمرانی دانشگاه (هیئت امنا، دانشگاه)

روش‌های بودجه‌بندی و مدیریت مالی

اطلاعات برای تصمیم‌گیری

انتصاب یا انتخاب

انتصاب اعضای هیئت علمی و تصمیم‌گیری درباره ارتقاء آنها

امنیّت استخدام

جبران زحمات اعضای هیئت علمی و مسئولیت‌های آنها

فصل چهارم: کارت انتخاب حکمرانی دانشگاه‌ها..... ۷۳

ابعاد حکمرانی خوب دانشگاهی

افزایش پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری در آموزش عالی

چگونگی اندازه‌گیری حکمرانی دانشگاه

شرایط کلی، مأموریت و اهداف دانشگاه

ساختار حکمرانی

مدیریت

خودگردانی
پاسخگویی
مشارکت
روش‌شناسی ساخت کارت انتخاب حکمرانی دانشگاه
ارائه نتایج

فصل پنجم: تحولات حکمرانی و مدیریت دانشگاه‌ها..... ۸۹

علت ارتباط کیفیت با موضوعات حکمرانی
برخورد و حل چالش‌های جدید
ضرورت بهره‌وری و مدیریت خردمندانه
میانیت از حقوق مصرف‌کنندگان در آموزش عالی
کیفیت به عنوان نظارت مناسب دولتی
تکامل حکمرانی در حکمرانی آموزش عالی
چالش‌های مقابل قدرت دانشگاهی
محدودیت‌های مالی و رقابت
توزیع نوین قدرت‌ها در دانشگاه
تنوع حکمرانی‌ها در نظام آموزش عالی
درک حکمرانی شرکتی
مسائل حکمرانی آموزش عالی (رابطه دولت با آموزش عالی)
تکامل نقش‌های رهبری و ساختارهای داخلی
پیش‌ران‌های کنونی و اخیر تغییر درونی و بیرونی دانشگاه‌ها
نگاهی به آینده نظام آموزش عالی

فصل ششم: انواع مدل‌های حکمرانی در آموزش عالی..... ۱۱۶

تغییر مدل‌های حکمرانی در آموزش عالی
مدل‌های حکمرانی در آموزش عالی
سنخ‌شناسی حکمرانی دانشگاه‌ها
مدل حکمرانی دانشگاهی شبه بازار در آموزش عالی
چهارچوب نظری مدل شبه بازار در آموزش عالی
مدل نظری حکمرانی شبه بازار و کاربرد آن در دانشگاه
توسعه آموزش عالی ایتالیا به سوی مدل شبه بازار

بازیگران در حکمرانی آموزش عالی

قلب دانشگاه

دانشجویان

مدیریت مرکزی (اداری)

هیئت‌های امناء دانشگاه

ذینفعان دانشگاه

نمایندگی‌ها

دولت

بازسازی مدل حکمرانی مشارکتی دانشگاهی

مدل حکمرانی مشارکتی دانشگاه

حکمرانی مشارکتی چه کارایی دارد؟

ابعاد تحلیل نقش حکمرانی مشارکتی در فرایند تغییر راهبردی

فصل هفتم: بررسی پیش‌ران‌های حکمرانی در سه کشور..... ۱۴۸

کانادا، آلمان و نروژ

کانادا

پیش‌ران‌های مؤثر بر حکمرانی دانشگاهی در کانادا

پیش‌ران‌های مؤثر در مدیریت آموزش عالی در کانادا

باورهای پیرامون تصمیم‌گیری در دانشگاه‌های کانادا

بحث و نتیجه‌گیری (کانادا)

آلمان

قدرت و تصمیم‌گیری در مؤسسات آموزش عالی (آلمان)

استنباط از سبک مدیریت

بحث و نتیجه‌گیری (آلمان)

نروژ

باورها درباره تصمیم‌گیری در نظام آموزش عالی نروژ

مسائل کنونی رو در روی نظام آموزش عالی نروژ

فصل هشتم: تحول در آموزش عالی..... ۱۶۸

تغییرات اخیر درباره آموزش عالی

ظهور مدیریت دولتی نوین

فقدان اعتماد
مدل‌های نوین دانشگاهی
مداخله دولت، مقاومت و معمای سرمایه‌داری نوین
مداخلات دولت و فن‌های کنترلی
مقاومت
پاسخگویی به‌عنوان اسب تراوا
بحث و نتیجه‌گیری

فصل نهم: رویکرد رابطه‌ای در مدیریت ذینفعان ۱۸۳

مؤسسات آموزش عالی
نظریه ذینفعان و مؤسسات آموزش عالی
وضعیت کنونی پژوهش‌ها در مدیریت ذینفعان مؤسسات آموزش عالی
ذینفعان مرتبط با مؤسسات آموزش عالی
روابط بین مؤسسات آموزش عالی و ذینفعانشان
خطوط آینده پژوهش‌ها برای مدیریت ذینفعان مؤسسات آموزش عالی

فصل دهم: حکمرانی آموزش عالی در شرق آسیا ۲۰۱

حکمرانی آموزش عالی و نتایج
خودگردانی سازمانی، دانشگاه‌های تراز جهانی و نوآوری
خودگردانی سازمانی و توسعه مهارت‌ها
القای حکمرانی آموزش عالی
روندها در کشورهای سازمان توسعه و همکاری اقتصادی
جایگاه اصلاحات اخیر در کشورهای شرق آسیا
خودگردانی سازمانی: خودگردانی رویه‌ای در قبال خودگردانی ماهوی
خودگردانی ماهوی: خودگردانی دانشگاهی (علمی) و خودگردانی منابع انسانی
خودگردانی رویه‌ای: خودگردانی مالی
مدیریت بخش نظام آموزش عالی: حکمرانی سیستمی
روندها در مدیریت سیستمی در شرق آسیا
ساختار حکمرانی دانشگاهی و هیئت حاکمه دانشگاهی
ساختمند کردن پاسخگویی

رقابت در آموزش عالی
سازوکارهای تأمین مالی برای پاسخگویی
تضمین کیفیت

فصل یازدهم: مدیریت دولتی نوین در آموزش ۲۳۶
عالی کره: واقعیت و یا هوسی دیگر

چهارچوب تحلیلی: مدل‌های حکمرانی اصلاحی سال ۱۹۹۹ برون و مریین
نظام اعتقادی و باورهای دولت درباره نقش دانشگاه‌ها
معرفی مدل جدید حکمرانی متکی بر اصول مدیریت دولتی نوین
نظام اعتقادی و باورهای دولت درباره نقش دانشگاه‌ها
رابطه بین دولت و دانشگاه‌ها (خودگردانی سازمانی: خودگردانی رویه‌ای
خودگردانی ماهوی
حکمرانی سازمانی (توزیع قدرت و اختیار در درون دانشگاه‌ها)
اجرای اصول مدیریت دولتی نوین در آموزش عالی کره: مسائل و مشکلات
بحث و نتیجه‌گیری

فصل دوازدهم: حکمرانی و خودگردانی آموزش عالی در چین ۲۵۰
خط و مش‌های خودگرانی دانشگاه‌ها
سازوکارهای اداره دانشگاه‌ها از سوی دولت
نقش دولت در اداره دانشگاه‌ها
نقش حزب کمونیست چین در اداره دانشگاه‌ها
راهبردهای جدید سرپرستی و کنترل
خودگردانی دانشگاه و هویت آن
بحث و نتیجه‌گیری

منابع و مأخذ ۲۶۴

حکمرانی دانشگاهی امر بسیار مهمی در نظام آموزش عالی است؛ زیرا حکمرانی دانشگاهی شیوه‌ای است که کالج‌ها و دانشگاه‌ها کار خود را انجام می‌دهند و در مورد دانشگاه‌های دولتی، رابطه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را با دولت تعریف می‌کند. حکمرانی دانشگاهی روابط درونی، روابط بیرونی و فصل مشترک بین دنیای درونی دانشگاه‌ها و محیط بزرگ‌تر، همچون دولت محلی را در برمی‌گیرد (مارگینسون و کانسیدن، ۲۰۰۰). این بدین معنا است که حکمرانی دانشگاهی دارای دو مؤلفه درونی و بیرونی است. حکمرانی بیرونی درباره ایفای نقش‌های بازیگران و سیاست‌گذاران بیرونی دانشگاه و تأثیر آن‌ها بر روی دانشگاه‌ها از طریق هیئت حاکمه و شوراهای دانشگاهی است (هینز، ۲۰۰۰). این گروه‌ها و افراد را ذینفعان بیرونی می‌نامند. از طرف دیگر، حکمرانی درونی دانشگاه به واسطه نقش‌ها، مسئولیت‌ها و اقتدار اعضای هیئت‌علمی و مدیران شناخته می‌شود (میدل هرست، ۲۰۰۴). این گروه‌ها و افراد را ذینفعان درونی دانشگاهی می‌نامند. ذینفعان درونی دانشگاه شامل اعضای هیئت‌علمی، مدیران و دانشجویان می‌باشند، درحالی‌که ذینفعان بیرونی، گروه‌ها و یا افرادی هستند که اعضای دانشگاه تلقی نمی‌شوند، اما منافع را در دانشگاه دارند (آمارال و ماگال هاوز، ۲۰۰۲). این‌ها شامل افرادی از بخش صنعت، افراد بانفوذ دولتی، والدین دانشجویان، دولت محلی و سازمان‌های بین‌المللی می‌باشند.

حکمرانی دانشگاهی بر قوانین و سازوکارهایی تأکید دارد که از طریق آن‌ها ذینفعان متعدد دانشگاهی بر روی تصمیم‌گیری‌ها تأثیر می‌گذارند. همچنین حکمرانی دانشگاهی بر روی عنصر پاسخگویی، اینکه چه کسانی بایستی پاسخگو باشند، می‌پردازد. در محیط آموزش عالی، حکمرانی دانشگاهی به اعمال رسمی و غیررسمی قدرت در چهارچوب قوانین، سیاست‌ها و مقرراتی اشاره دارد که بیان‌گر حقوق و مسئولیت‌های دست‌اندرکاران مختلف دانشگاهی است و این بازیگران متعدد دانشگاهی، تحت لوای قانون با هم در تعامل هستند؛ به عبارت دیگر حکمرانی دانشگاهی چهارچوبی را در برمی‌گیرد که در آن مؤسسات آموزش عالی در پی پیگیری اهداف و خط و مشی‌ها به‌گونه‌ای منسجم و هماهنگ می‌خواهند به این سؤال پاسخ دهند که مسئولیت دانشگاه و یا نظام دانشگاهی با چه کسانی است و منشاء مشروعیت‌های تصمیم‌گیران

دانشگاهی از کجا نشأت می‌گیرد. از طرف دیگر، مدیریت به اجرای یکسری اهداف کوچک‌تر اشاره دارد که مؤسسات آموزش عالی بر اساس قوانین، پیگیر آن‌ها هستند. مدیریت غالباً با موضوع کارایی، اثربخشی و کیفیت خدماتی که برای ذینفعان درونی و بیرونی دانشگاه فراهم می‌شود، سروکار دارد؛ به عبارت دیگر، حکمرانی دانشگاهی با روش‌های تعیین سیاست‌ها، اهداف بلندمدت و راهبردهای دستیابی به آن‌ها ارتباط دارد، درحالی‌که مدیریت بیشتر اقدام محور است (یورودیس، ۲۰۰۸).

این کتاب با نگاهی تخصصی به موضوع سیاست‌گذاری در آموزش عالی (در سطح جهانی) با رویکرد حکمرانی خوب در ۱۲ فصل نگاشته شده است. نویسنده با توجه به این‌که رساله دکتری خود در این حوزه بوده است و به جد احساس نیاز وافر به ادبیات سازمان‌یافته در حوزه مدیریت آموزش عالی و کمبود مطالب جدید به زبان فارسی کرده بود، تصمیم به تألیف این کتاب را نمود. برای انجام این مهم، مؤلف بیش از ده‌ها مقاله، گزارش‌های ملی و بین‌المللی و کتاب‌های جدید را در طی بیش از یک سال مطالعه نموده و تلاش کرده تا ضمن امانت‌داری، به تحلیل موضوعات مرتبط با حوزه سیاست‌گذاری با رویکرد حکمرانی خوب بپردازد. از طرف دیگر چون موضوع حکمرانی خوب از روابط بین‌الملل (علوم سیاسی) و مدیریت دولتی وارد آموزش عالی شده است، ابتدا بحث را با حکمرانی خوب در مدیریت دولتی آغاز می‌کنیم.

در فصل اول به منظور آشنایی با بحث حکمرانی در آموزش عالی، به این موضوع در مدیریت دولتی پرداخته می‌شود. ضمن بررسی نقطه نظرات صاحب‌نظران و دانشمندان مدیریت دولتی و علوم سیاسی در حوزه حکمرانی، بحث حکمرانی خوب و اصول عمده آن نیز موردبررسی قرار می‌گیرد.

در فصل دوم کتاب به حوزه معنایی و ریشه‌شناسی واژه حکمرانی و کاربرد آن در آموزش عالی و دانشگاه‌ها، در قلمرو پژوهش، تفاوت حکمرانی با مدیریت، مسائل پیرامون آن و همچنین ابعاد حکمرانی دانشگاهی در اروپا می‌پردازیم.

در فصل سوم کتاب به موضوع حکمرانی خوب در آموزش عالی و اصول عمده حکمرانی خوب در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی می‌پردازیم. در ادامه بحث اهمیت حکمرانی خوب در کشورهای درحال توسعه و همچنین ابزارهای دستیابی به حکمرانی خوب تشریح می‌شود.

در فصل چهارم کتاب به موضوع کارت انتخاب حکمرانی دانشگاه‌ها با پنج بعد شرایط کلی، مأموریت

و اهداف، جهت‌یابی مدیریتی، خودگردانی، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، مشارکت در امر تصمیم‌گیری پرداخته و در خاتمه روش‌شناسی ساخت کارت انتخاب حکمرانی دانشگاه‌ها معرفی می‌گردد.

در فصل پنجم موضوع تحولات حکمرانی و مدیریت دانشگاه‌ها، رابطه حکمرانی با کیفیت، مدیریت خردمندانه، صیانت از حقوق مصرف‌کنندگان آموزش عالی، تکامل حکمرانی، توزیع نوین قدرت در دانشگاه‌ها، تنوع حکمرانی در آموزش عالی، حکمرانی شرکتی، تغییرات حکمرانی داخلی دانشگاه‌ها و نظام آینده آموزش عالی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل ششم، سنخ‌شناسی و انواع مدل‌های حکمرانی دانشگاهی، مدل حکمرانی شبه بازار در آموزش عالی، چهارچوب نظری مدل مربوطه، توسعه آموزش عالی کشور ایتالیا به سوی مدل شبه بازار و بازیگران حکمرانی دانشگاه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه به بحث حکمرانی مشارکتی و رابطه آن با فرایند تغییر می‌پردازیم.

در فصل هفتم موضوع پیش‌ران‌های حکمرانی دانشگاهی در سه کشور کانادا، آلمان و نروژ در حوزه قدرت و تصمیم‌گیری و نقش ذینفعان داخلی در اداره دانشگاه‌ها تشریح می‌گردد.

در فصل هشتم موضوع تحولات اخیر در حوزه آموزش عالی با توجه ظهور مدیریت دولتی نوین و مدل‌های نوین دانشگاهی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل نهم به موضوع رویکرد رابطه‌ای در مدیریت ذینفعان آموزش عالی، نظریه ذینفعان، ذینفعان مرتبط با مؤسسات آموزش عالی و روابط بین مؤسسات آموزش عالی و ذینفعان می‌پردازیم.

در فصل دهم موضوع حکمرانی آموزش عالی در شرق آسیا، خودگردانی سازمانی دانشگاه‌های تراز جهانی و نوآوری، خودگردانی سازمانی و توسعه مهارت‌ها، اصلاحات اخیر در شرق آسیا، انواع خودگردانی و روندها در مدیریت سیستمی در شرق آسیا مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل یازدهم به نظریه مدیریت دولتی نوین در کشور کره جنوبی، رابطه بین دولت و مؤسسات آموزش عالی، توزیع نوین قدرت و اختیار در درون دانشگاه‌های کره جنوبی می‌پردازیم. در پایان مسائل و مشکلات اجرای مدیریت دولتی نوین در دانشگاه‌های کشور کره مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

در فصل دوازدهم که فصل پایانی است، به موضوع حکمرانی و خودگردانی آموزش عالی کشور چین می‌پردازیم. به همین منظور ابتدا نگاهی به خط و مشی‌های خودگردانی دانشگاه‌ها و سازوکارهای اداره

دانشگاه‌ها از سوی دولت داریم و سپس نقش دولت و حزب کمونیست چین در اداره دانشگاه‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در انتها راهبردهای جدید اداره و کنترل و خودگردانی دانشگاه و موضوع هویت تحلیل میشود و سپس با ارائه یک نتیجه‌گیری بحث را به پایان می‌رسانیم.

از آنجاییکه مؤلف در این کتاب به بحث سیاست‌گذاری در حوزه آموزش عالی با رویکرد حکمرانی خوب پرداخته است، وی می‌تواند طیف قابل‌توجهی از علاقه‌مندان حوزه آموزش عالی و دانشگاه‌ها را به خود جلب نماید. نویسنده مطالعه این کتاب را به دانشجویان رشته‌های مدیریت آموزش عالی، مدیریت آموزشی، مدیریت دولتی و علوم سیاسی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری توصیه می‌نماید. البته در کنار این گروه‌ها، مطالعه این کتاب به اعضای محترم شورای انقلاب فرهنگی، اعضای نمایندگان کمیسیون آموزش عالی مجلس، مدیران ستادی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اعضای هیئت‌امانی دانشگاه‌ها، روسای دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، مدیران گروه، کارشناسان دانشگاهی و اساتید محترم مؤسسات آموزش عالی و آن دسته از دانشجویانی که تمایل به ادامه تحصیل در کشورهای مختلف جهان را دارند، توصیه می‌گردد. بی‌تردید کتاب حاضر ممکن است دارای کاستی‌ها و نارسایی‌های فراوانی باشد. امید است صاحب‌نظران، کارشناسان و مجریان این حوزه و خوانندگان محترم از بیان نظرات اصلاحی و انتقادی خود این‌جانب را بهره‌مند سازند تا در چاپ‌های بعدی با اعمال اصلاحات موردنیاز، کتاب موصوف از کیفیت علمی بیشتری بهره‌مند گردد.

در خاتمه لازم است از اساتید بزرگوارم آقایان دکتر نادر قلی‌قورچیان و دکتر مصطفی اجتهادی که با نظرات ارزشمند خود این‌جانب را بهره‌مند نموده‌اند نهایت امتنان و سپاس خود را بیان کنم. همچنین شایسته است از مدیریت محترم انتشارات مشکوة دانش بابت سرمایه‌گذاری این کتاب و زحمات سایر عزیزان بابت طراحی جلد، حروف‌چینی و صفحه‌آرایی کتاب تشکر و قدردانی نمایم.

فائزه سادات مالکی

حسین احمدی رضایی

تابستان ۱۳۹۴

Email: hosseinahmadirezaee@yahoo.com